

ערב הזיכרון ה-25 לתא"ל דוד כרמון ז"ל

התמודדות עם הפתעות אסטרטגיות בעולם של אידיאות

חנן (שוויץ) שי

★ דודיק כרמון - קווים לדמותו
מאיר עמית

★ הקשר בין תפיסתו של המנהיג את התפקיד
לאומי של ארצו ובין מדיניות החוץ שלו
אורלי ורד

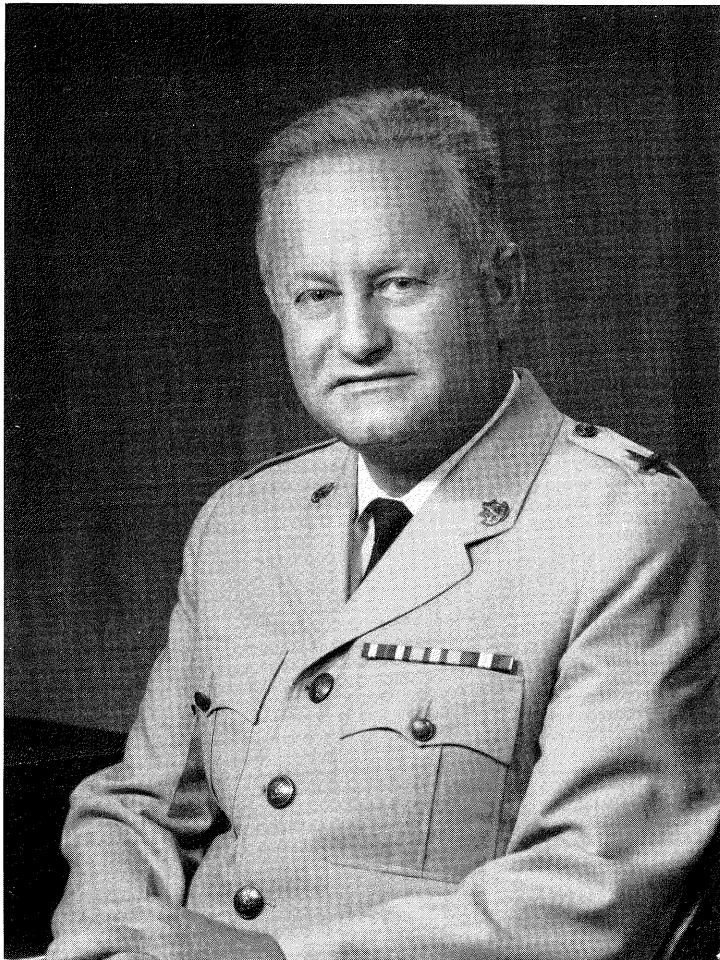
★ הזוכים בפרס ע"ש דוד (דודיק) כרמון
בשנים 1973-1993

פרסומי המכון
לזכרו של תא"ל דוד כרמן ז"ל
המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד ציוייס
1995 אפריל

ערכה ותביעה לדפוס: עדנה קוזמן

סדר מחשב: אתי אשכנזי

עיצוב העטיפה והפקה: סטודיו קו-גרן

תא"ל דוד (דודיק) כרמיון 1921-1969

דודיק כרמון – קווים לדמותו

מאריך עמית

כאשר אני נזכר בדודיק, מזדקרת לעני דמות של איש נבון וסקרן, בעל דחף בלתי נלאה ורצון עז לחטט בעבודות, להופכן מכל עבר ולהגיע לחקון. אני מזהה אמן הרואה את הנולד, אדם שאינו מפסיק לחשוב ולהוליד רעיונות, פורה ומפרה, סמבטיון שלא שוכת לרגע. כולנו יודעים شيئاً שונה מחלוקת בשאלת האם מודיעין הוא אמנות או אומנות. והאמת היא, כרגיל, באמצע, בשילוב האמץ שבין השתיים. דודיק היה דוגמה חיה והוכחה חותכת לאמת זו. היה לו הכשרון הבסיסי הדרושים לאומן: זיכרון פנומנלי, יכולת אבחנה בין طفل ועקר, שקרן ונדייב בהסברים לזרות, הגינוי, משכנע... אבל, אותה מידת היותה לו גם נשמה של אמן: גישה בלתי שגרתית לנושאים, יכולת תיאור צבעונית ופלטנית. השילוב של שתי התכונות האלה הטעטה בקשרונו כשהמתאי: דודיק, כדיועם לרבים מעתנו, היה מסוגל לשחק משחק שהסימולטני עם תריסר אנשים, יותר, ולנצח את כולם. היכולת הזאת מהייתה כושר חשיבה מופשט, זיכרון ויכולת לראות את הנולד בצורה פלטנית וסלקטיבית. רבים, רבים מעתנו מיחילים להתרברך בתכונות אלה.

התמלול מזלי וראיתי את דרכּ פעילותתו של דודיק ובחנותי והבנתני אותה לא רק מזויה ראייה אחת – מלמעלה למטה. הייתה מפeko הדישר במשך חודשים רבים, בתקופה לא קלה לאגני המודיעין, כאשר החיל היה שורי במסבר عمוק. ראייתי אז את דודיק בפעולה מסוובכת של שיקום הריסות, בהעלאת המROL ובהנחלת ערכיהם. ערכים שהביא אותו מן הבית, מבית אבא-אמא בירושלים, מעוז ההרים בכיתת הכרם.

הздמנויות אחרית להכיר את דודיק הייתה כאשר שהיתי במחיצתו כשווחה בין שורדים, כתף אל כתף במשך שישה חודשים תמיימים, כשהיינו שנינו חניים בקורס מג"דים – בתנאים אלה ניתנת לך הזדמנות להכיר בן-אדם לפני ולפנים, על תכונתיו הטובות והרעות, על כישוריו ועל תפיסת עולמו, על דרכי התנהגותו במצבים שונים.

างלה כאן סוד: דודיק לא התאמץ כל כך ללמידה. הוא היה פוטר תשכחים,

משחק עם עצמו שחייב ולבטים קרובות גם הווה בהקיז! ואף על-פי-כן – היה חניך לموظפת, ראשון בכל נושא, בקי וידען; בעצם, היה ראש וראשון לנו ומי שאינו מאמין שילך ויסתכל על תעודת הגמר שלו. בונספַּף לחיותו מהוון ובועל כשורן טבעי בשטחים רביים, ודודיק היה חבר. הוא היה בן-אדם, רע שומרן לשיער.

המודיעין הוא ג'ונגל במידה רבה. אתה צריך להלך כל הזמן על ראשו האצבעות על מנת להצליח. גורם התחרות הוא משמעותי ביותר. אתה מתמודד ומתחירה, בעיקר עם היריב, אבל לא מעט גם עם עמיתייך. זה נכון תמיד, אך נכון שבעתים בעותם משבר. וכבר אמרתי שכאשר שירתנו יחד באמ"ץ, התמודדנו עם בעיות קשות של משבר באמון, יחסים פנימיים מעורערים וכיוצא באלה.>Dodik היה או מעמיד התווך של פעולות השיקום, הבעיות אז לא היו דומות לאלה הקיטיות היום, כאשר המודיעין "זוכה" לKITנות של שופכנים, להשניות אין ספור על טעויות, פספוסים והחמצות. הבעיות של הימים הם היו אחריות לחלווטין – הן היו בעיות פנים של איחוד השורות וחישולן.

מכיוון שהכרתי את דודיק מקרוב, אני יכול לומר שהוא חסר היום למערכת. לא רק בתפקידו העניינית (שהיא חשובה בפני עצמה), אלא בהציגו הנכינה של הנושא. שהררי ההשתלחות במודיעין אינה מבוססת והוא ניזונה מחותר ידע בהבנתה הנקרה ומאי ידיעת התהילה, יותר מאשר על טיעונים המבוססים על עובדות.

ציפפה, ברוריה, שלוי, מושיק.

colnou יודעים שאיתנו לא יהיה עד אין קץ, וב杪פו של דבר אנו צריכים להשלים עם השורות ההולכות ומדלדות; ובכל זאת – הכאב קיים וקיימת גם המחשבה שיש כולה, ודודיק היה אחד הבולטים ביניהם, שעוזבים אותנו מוקדם מדי, הרבה יותר מדי מוקדם. ומהמחשבה הזאת איננה מרפה אותנו. היא מלואה אותנו כבר עשרים וחמש שנים, וכנראה נשמיך לחיות אותה כל עוד נשמה בגופנו כי עובדה זו אמיתית היא ואין ממנה מנוס.

הבה נתנחים בכך שמורשתו של דודיק לא צללה בתחום הנשייה והדורות הצעירות ממשיכים את דרכו ברוב תבונה ושפע מעש.

התמודדות עם הפתעות אסטרטגיות בעולם של אי-ודאות

חנן (שוויץ) שי

מבוא

מלחמת ים הכנפרים הchallenge במתקפת פטע אסטרטגי מוצלחת על מדינת ישראל, מתקפה שתואמה היבט בין הסורים לבין המצריים. בפתיחה המלחמה זקפו אמנים הסורים והמצרים הישגים מרשים לזכותם, אולם, בהתחשב בנסיבות הפתיחה הקשים, היו ההישגים הסופיים של צה"ל מדריכים. חרף זאת, נטפסה מלחמה זו בעיני העולם, ובעיקר בזיכרון הישראלי הקולקטיבי, כזעזוע טרומטי וכ"כישלון צורב" של צה"ל, שכן הופגע, משום שהמודיעין לא התריע בזמן על המתקפה הצפוייה.

התהרעה המודיעינית נשענה, כמובן, על שתי הנחות עיקריות:

- א. מצרים לא יצא למלחמה נגד ישראל, אלא אם תהיה לה יכולת אוירית לתקוף את ישראל גם בעורף.
- ב. سوريا לא יצא להתקפה רבתית על ישראל, אלא בעת ובעונה אחת עם מצרים.

אם"ן הבחן יכולת של כוחות היבשה המצרים לצלוח את התעלה, אולם שלל את האפשרות שיש כוונה מצרית לפתחה במהלך המלחמה, וזאת בגלל עליונותה האוירית של ישראל. בשל היסוד הסורי בكونספציה, שלל אם"ן גם את האפשרות של מלחמה כוללת באזרע.

האלוף אליהו זעירא, מפקד אם"ן בעת ההיא, הסביר בעדותו לפני ועדת אגרנט כי היו שתי סיבות עיקריות לפיתוח הקונספציה הזאת, והסיבה החשובה מהן הייתה קשורה לדרגת הכוונות של צה"ל: באם"ן סברו כי מבחינת יכולתו המעשית היה הצבא המצרי (כמו גם הצבא הסורי) מסוגל לפתחה במהלך בכל עת. מבחינת ישראל פירוש הדבר היה הגדלת הכוח הסדייר של צה"ל או חיזוקו באופן קבוע בחילוי מילואים – מהלך שהיה גורם נזק כלכלי כבד למשק הישראלי. לכן, על-פי זעירא, אם"ן בחר: א. להתייחס לכוונות האויב ולא רק ליכולתו; ב. לדבוק בהשערה שמצרים תימנע מلتקוף את ישראל כל עוד מצחה האוירית איננו מאפשר לה לתקוף שdots תעופה במרכז הארץ. אם אם"ן לא היה

דבק בסבירות הללו היה צריך בගios חזר ונשנה של חיילי מילואים בכל התרעת סרק. לכן, כאמור, היה מחיר כלכלי כבד.

חשוב להדגיש כי הכוונות לפני מלחמת יום הכיפורים התבבסה לא רק על ההערכה של כוונות האויב, כי אם גם על הסברה שעצמותו של צה"ל תרתיע את העربים, וזאת על יסוד הערכה של תחושים האויב.

ב-5 באוקטובר בשעה 09:00 בבוקר אמר אמ"ן כי המצריים אומרים שוב ושוב שכוחותינו מתכוונים לתקוף אותם, ועל כן הם חרדים. באותו היום, גרס המודיעין, כי הן המצריים והן הטורקים אינם אופטימיים באשר להצלחותיהם האפשריות, וכי הם מכירים בנחיתות האוירית שלהם; הםחוששים, והכוונות שלהם נובעת בעיקר מפחד מפניו. על האפשרות שמצרים וסוריה יתאמו מתקפה משולבת על ישראל, השיב המודיעין כי בעומק תודעתו יודע אسد שלישראל יש עדיפות אסטרטגית.

א. הגישה הרווחת במחקר בטוגיית ההפטעה האסטרטגיית
התפיסה המטילה על המודיעין את האחוריות העיקרית להשתלשות האירועים באוקטובר 1973, עולה בקנה אחד עם הגישה הרווחת בעולם המחקר. זו גורסת כי הפטעה אסטרטגית, הבאה בעקבות מתקפת-פטע, נגרמת ממשום שהמודיעין שגה בהערכתו את כוונות האויב, ונכשל גם במאציו לחזות את התנהגותו של התקוף.

עוד גורס המחקר שההפטעה אסטרטגית, הנלויה למתקפת-פטע, היא תופעה מורכבת שקשה למנוע, וקשה גם לפתח אמצעים שימנעו את התרחשותה (קמ., 1990). הרוצה להונאות ולהפתיע יכול להצלחה בכך, טוען החוקר ברוטון וואל. לחוקרים יש בשורות פסימיות לקובננות פוטנציאליים של מתקפות פתע. החוקרים עצם, ביניהם חוקרם זרים ארנסט מיי, ריצ'רד בטס, ברברה וולטשטיין ותומאס שלינג, והישראלים – יצחק אלדרור, אפרים קם, יצחק בן-ישראל ויואל בן-פרורת, מודדים שלעתים אין בהמלצותיהם, העוסקות בייעול תהליכי החשיבה וההערכה המודיעיניים, הבוחנים את כוונות היריב, מענה הולם לבעה חשוכת פטרון זו, כפי שהם מגדירים אותה (שלינג אצלם, 1990). פרופ' ישעיהו ליבוביץ המנוח אמר שתודעה היא עניין של תחזקה ומחשבה השיכים לרשوت היחיד והידועים אך ורק לו. האמירה הזאת מעניקה משנה תוקף למסקנות הפסימיות האלה.

ב. תרומתה של הגישה וחרסונותיה

על-פי הדרושים, שהתגבשו במחקר, נבחנו אירופי הפתעה שהתרחשו בארץ ובעולם, וגם ועדת אגרנט עשתה בהם שימוש בעבודתה. תרומתה העיקרית של הגישה הנזכרת לעיל היא בשני תחומים חשובים: א. בתמיכה שהיא מעניקה לרעיון המפורסם של קלאוזבי, שטען בראשית המאה התשע-עשרה, ששרה הקרב הוא מלכחת א'יהו-ודאות, האקריאות והמקניות. (צעדו המפתייע של סדרת 1977 מלמד כי גם "שרה השלום" הוא כזה). ב. במקנה החשובה של החקירה האמריקנית וולטשטיין במחקר על הפתעה בערל-הארבור, שקבעה כי "עלינו לקבל את עובדת א'יהו-ודאות וללמוד לחיות עם זה" (קמ, 1993).

וולטשטיין מסיטה את ההתמודדות עם הפתעות אסטרטגיות מהמודיעין ומטילה אותה על הקברניט, שהוא איש שצורך "ללמוד לחיות עם זה". אבל המסר החשוב הזה במחקר לא זכה לתשומת הלב הרואה מצד המחקר, שכן אנשיו עדין ממשיכים בחיפוש דרכם לזיהוי מדויק של כוונות הצד השני. החוקרים ריצ'רד בטס וג'ניס שטיין מצינים במחקריהם כי הדרך הוודאית למנוע הפתעות היא שהקורבן הפוטנציאלי למתקפת פטע יי'ערך מראש להגנת נסיוו (Stein, Gross, 1982). הפתרון שהם מציעים מעורר בעיה: המדיניות מוגבלות ביכולתן לקיים כוונות גבואה לאורך זמן, כדי לספוג הפתעות אסטרטגיות, ובכלל זה מתקפות פטע, כדוגמת הקושי של ישראל ב-1973.

הגות הפרו-ו-גרמנית, בנוסחה הקלאסית הקלאוזבי-מולטקי, מציעה פתרון לבעה אקטואית זו, שהוא לבו של העניין. הגות זו רלוונטית לנושא הדיון שלנו, משום שנקודת המוצא של הגות זו היא אידיארות ביחסים בין בני האדם. אידיארות בغالל המקריות הקיימות בטבע, ובغالל היכולת האנושית לתחבל ולטפס.

ג. ההתמודדות עם א'יהו-ודאות על-פי ההגות הקלאסית
 ראשית, נציין שעל פי ההגות הקלאסית קיימת הבחנה חשובה בין תחבולה לבין הפתעה: היכולת לתחבל מחייבת היכיון היא תוכנה יהודית לאדם, וממנה לו מגוון רחב ובתאי נדליה של תగובות הנתן לכחירתו. יכולת זו מונעת לאדם חופש פעולה, הופך את התנהגותו לבളתי-קבועה, אינדטרמיננטית, בלתי-צפויה, וא'יה-אפשר לחזותה מראש או למצוא בה חוקים.

בתתקפה, תחבולה היא מעשה טכיסיס המבוסס על השגת יתרון באמצעות

זיהוי וניצול של נקודות תורפה, או יצירתן אצל הצד השני. הזיהוי הנכון של נקודות התורפה של היריב מאפשר לנצחו עליידי הכרעתו המהירה, השגת עליונות עליו בעוצמה, במקום ובזמן המתאים.

הפעעה היא מצב תודעתי, שאליו נקלע אחד הצדדים, כאשר מתרחש אירוע או תופעה שהוא לא חזה את התורחותם ושאין לו שליטה עליהם. בהשפעת ההפעעה עשוי המופתע לצאת מאיוזן תודעתי ולקבל החלטות שאיןן תואמות בהכרח את המציאות ואת צורך, ואפילו עד כדי קבלת החלטה לזרור ולהיכנע לתביעות התקופן. זאת, אף ש מבחינת יחס הכוחות הוא יכול להמשיך ולהגן. הפרת האיזון התודעתי, שתגרום לקרבן לקבל החלטות שגויות, היא אפוא המטרה העיקרית של מתקפת הפעעה.

ההפעעה היא מצב זמני שמתרושים ממנו לאחר פרק זמן מסוים (Mikshe, 1942). לכן, אף של הפעעה יש חשיבות רבה, תפיקידה הוא לשרת את מעשה התחבולה, ככלומר, את המעשה שיגרום לקרבן לא רק להיות מופתע, אלא להיות חסר-אונים, בغالל חסר יכולתו לפתח תגובה יעילה בתוך פרק זמן סביר. בהשפעת מצב זה תתרחש אצלו ההכרעה התודעתית, ככלומר, מה שקלאווביץ מכנה "אבדן כוחות הנפש" (Clausewitz, 1976). לכן, הפעעה שאינה חלק ממהלך תחבולני, שיגרום למופתע להישאר חסר אונים, אין לה ערך.

התחבולה היא יסוד דומיננטי בלחימה האנושית. על כן, כל אחד מהיריבים צריך לאבטח את עצמו מפני תחבולות השני, בה בשעה שהוא מתכוון את תחבולותיו שלו. על כל צד לחפש אפוא את נקודות התורפה שלו, הללו שהיריב יכול לנצלן כדי להכריעו, ולעשות לחיזוק המוקדם מתוך בחינת היכולת של שני הצדדים.

המלחמה היא למעשה תחרות בתחום תחבולות, ב-*Stratagems*, הנעשה אהודי, בין המוחות של האסטרטגים שמניהם כל צד. מתקפת פטע היא אפוא חלק מתחבולות, שנועדה להבטיח לתוכפן הצלחה של מהלכו האסטרטגיים. תפיקידה הוא להפעיל את הקרבן, לזעע אותו ולהוציאו מאיוזן כבר בשלבים הראשונים של המלחמה, וזאת באמצעות ניצול נקודות התורפה שלו, כגון הצורך לגייס מילואים. צד שיבס את כוונתו על חייזרי מודיעין של כוונות הצד השני, עשוי למצוא עצמו מופתע, כפי שהופתע ראש אמ"ן ב-1973, כאשר הסתבר לו בדיעד שסידאת נצר את כוונותיו לעצמו בלבד, וכמעט שלא שיתף בכך איש בצבא המצרי: "אילו נשיא מצרים והפיקוד העליון לא היו מגלגים את הדברים בצורה

שאף אחד בצבא או כמעט אף אחד בצבא המצרי לא ידע אם זה תרגיל או מלחמה, אז היינו יודעים" (דו"ח ועדת אגרנט 1974).

האמריקני סמואל הנטינגטון, חוקר נודע במדע המדינה, גורס, כי לעולם נדרש האסטרטג המודרני להתייחס בהערכותיו ליכולות של הצד השני ולא לכובנותיו, שכן, אי-אפשר להעריך כוונות. יתרה מזאת, הנטינגטון אף מרחק לכת וטוען, כי יש להתעלם מהצהרות ידידות של צד אחר. לדבריו, אם לצד אחד יש יכולת לפגוע הצד الآخر, יש לייחס לו את כוונות הזדון הגרועות ביותר ולהניח שהוא ישמש בכוחות זו, לעיתים אפילו מבלוי שה��oon לכך מראש (Huntington, 1957).

נציין כי ברוח הגישה הזאת השיב גם קלואס נומן, רמטכ"ל גרמניה, על שאלה שעניינה היה אפשרות צמצומו של הצבא הגרמני בעקבות התפרקותה של ברית-הומות. לדבריו, כל עוד לרוסיה יש יכולת לחימה, הצבא הגרמני לא

"יצומצם, שכן" ("Intentions can be changed over night").
מסקנות החוקרם והמלצותיהם באשר לקושי לחזות הפתעות, מובילות למחשבה כי בנוסף לביסוס הכווננות בצבא על מנתיו של המודיעין להתריע בזמן על כוונות האויב, בעזרתם של אמצעי החיזוי והערכתה המודיעניים, יש לקיים שורה של מעשים אגדתיים שיגרמו לניטרול השפעתן של הפתעות כאשר הן יתרחשו. ככלומר, לנוקוט מראש בפעולות של כוחותינו שיוכלו למנוע מההפתיע לזועע את המופתע, להוציאו מאיזון ולהשאירו חסר אונים. כל זאת, כמובן, בהתחשב באמצעות ובנסיבות הנדרשים לשם כך לאורך זמן, מבלי לפגוע במשק ובכלכלה, ומתווך נטילת סיון מחושב לאור הערכת מצב אסטרטגי של קברניטי המדינה.

הגות הקלאסית גורסת כי הבנת טבעה ויסודותיה של המלחמה מenkins לאסטרטג שליטה מסוימת על המקורות ועל אידי-הוודאות, והוא יכול אף להשפיע שהיא תפתח לטובתו. כל זאת, אם יפעל מותך מודעות ולא מותך ניחוש של אפשרויות שונות, ויתחשב באפשרויות אלה מראש. לדוגמה, אפשרות שגשם יהפוך שטח מישורי לביצה טובענית, תגרום למצביא להחליט מראש שהגויות ינוועו בשיטה הגבעות ולא במישור, בלי לסמוד על המזל.

קרבן פוטנציאלי שיבקש להשair את השליטה בידיו גם כאשר היריב יפתח אותו, לא יבסס את הגנתו על סיבור היגיון האויב ועל הערכת כוונותיו, כי אם על הিיערכות מוקדמת להגנת נסיו מתק ניצול התרונות הנובעים משליטתו

המקדמת בשטה. בשל מצוקת המשאבים שניתן להקצות באופן קבוע להתקומות זו, תtabס היערכות על הגדרת נסיו החינויים לפי סדר חשיבותם, ועל איתור מוקדם של נקודות התוරפה בהגנתם. את הנקודות הללו יחזק מראש במשאבים שהוא מסוגל להקצתן, לפי סדר חשיבותם של הנכסים ומתוך השארת משאבים מסוימים בעטודה. ברור שתקיפת נקודות התוירפה, שהקרבן חיזקן מראש, לא תגרום לו לזעוזע. גם אם התקופן יתקודם נקודות שהקרבן לא חיזקן מודעת, בשל מהسور במשאבים, לא יוכרע הקרבן תודעתית מתקיפתן ואף מנפילתן; שהרי מדבר בנקודות שמחינותו נחשבו מראש כבלתי חינויות, ולכן, לא חיזקן ואף הניח מראש את אפשרות נפילתן. יתרה מזאת: לפי קלואובייז, כשהתקופן ימצא כי נקודות התוירפה, שעליהן ביסס את תכניותיו להכريع את הקרבן, מחזקות, יופגע התקופן ויוזע עבצמו מהמצב הבלתי צפוי שלו נקלע, מצב שבו ינצל הקרבן כדי להכריעו ו"להענישו" על תוקפנותו.

מסתבר אפוא, באופן פרדוקסל, כי היערכות תחבולנית מוקדמת, ברוח הגותו של קלואובייז, מאפשרת דוקא לkrben הפוטנציאלי, ולא לתוקף, להיות זה שמכטיב וקובע מראש את המצב התודעתני שבו ימצא בשיתוף באופן פתאומי. הדרך הזאת מאפשרת לkrben ליטול את העוקץ מתקפת הפתע, שהרי מטרתה העיקרית היא להפתיע את krben ולהוציאו מהאיון התודעתני.

בספרות המודרנית, הדנה בקבלה החלטות בתנאים של אי-ודאות, מכונה החלטה המבוססת על דרך החשיבה שמצויה האסטרטגיה הפרוסית-גרמנית – Maximin או Minimax. ככלומר, שימוש נבון במשאבים מעתים מאפשר לkrben להחזיק מעמד עד להשלמת התארגנותו, ובכך ימנע מעצמו אבדן מרבי, אף שלא ימנע מהתקופן להציג הישגים.

ד. בחינת הפעטות אסטרטגיות בכלל החשיבה הקלאסית
אפשר להציג את השימוש בדפוסי החשיבה הקלאסית, שדרנו בהם לעיל, על אירועים היסטוריים שונים:

ד.1. היערכות הצבאית להגנת רמת הגולן מפני מתקפת פצע ב-1973

עקרונות מנהים להיערכות הצבא ברמת הגולן:

א. ישראל איננה יכולה להגן על רמת הגולן באמצעות עיבורי של הכוח הצבאי הסדייר הנמצא בה באופן קבוע, וגם לא באמצעות גiros של כוחות מילואים בהתאם להתרעות המודיעין.

ב. לכארה, נראה שהשתחים האסטרטגיים החיוניים ביותר ברמת הגולן הם אלה המאפשרים את גiros המילואים ואת העלאות לרמה.

ג. היקף הכוחות הסדריים ברמת הגולן צריך לספק הגנה על השתחים האסטרטגיים עד שיגויסו כוחות המילואים שייעלו לרמה בהדרגה, גם במקרה של מתקפת פתע. ד. על שתחים שאיןיהם חיוניים מהבחינה האסטרטגית, או שתחים שיש להם עדיפות אסטרטגית משנה, יגן כוח סדיר קטן בלבד. שתחים אלה עשויים ליפול בידי הטורקים בשלבייה הראשונים של המלחמה, אך ניתן להשלים עם אבדנות הזמן, בغالל העומק האסטרטגי שהרמה מעניקה, ובהתבסס על תכנית פועלה להזרמתם, לאחר גiros המילואים.

ההיערכות, שהציגנו לעיל, מבוססת על האירועים שהתרחשו ברמת הגולן ב-1973. היא, אמנם, לא הייתה יכולה למונע מהsofarים להפתיע אותנו ולהציג הישגים שלהם, אבל היהיה יכולה לנטרל את הזועזע שגרמה מתקפת הפתע הערבית (איתן, 1985). בغالל הזועזע הופעלה, למשל, העתודה האסטרטגית היחידה שהיתה ברמה, מיד עם פרוץ הקרים, לפני התקהרוותה של תמונה המצב האופרטיבית-אסטרטגית הכללית. כמו כן, הוחלט להיטוג כמעט מכל הרמה, שעוטה אחדות בלבד אחרי פרוץ המלחמה, אף שהמציאות לא חייבה זאת.

הערכת מצב כמו זו שתיארנו, גם היא בוגדר תפיטה, ככלומר, גם היא קונספסציה העוסקת בלחימה העתידית. למרות הקונוטציה השלילית שנקשרה למושג קונספסציה מאז 1973, יש לזכור, שביסוד כל תכנית-מבצע קיימת למעשה קונספסציה. אולם בעוד שב-1973 הייתה הכוונה מבוססת על קונספסציה-מודיעינית, שהתבססה על הערכת כוונותיו ותחושיםיו של האויב, שאפילו הוא אינו שולט בהן (גם אם עבר אל-נאצר לא התכוון כזוכה לצאת ב-1967 מללחמה, אולם האירועים יצאו משליטתו), היהיה יכולה קונספסציה-කברניטית, המבוססת על הערכת עובדות ועל הערכת יכולות של שני הצדדים, למנוע את הזועזע ולאפשר שליטה באירועים למרות ההפתעה מעיתוי ההתקפה.

כאן המקום להזכיר, שהתקומות עם הפתעות בדרך החשיבה הקלאליסטית איננה מבטלת את הצורך בהתרעה מודיעינית שمبוססת על עובדות, אולם היא מעניקה לה משמעות אחרת. התרעה של ארבעים ושמונה שעות או של עשרים וארבע שעות, למשל, שככל שזמן התרעה הוא מושך יותר כך יכול הקרבן הפטנציאלי לגיס, מתוך התחשבות בשינויים הקוראים מצד השני, עוד כוחות כדי להגן על שתחים חיוניים רבים יותר, או להגדיל את עדותותיו, וכן לשפר את

תנאי הפתיחה שלו ביחס לתקופן. אבל בשל היכולת של הצד השני להונאותו וلتהבל תחכבות, עליו להיות בכל מקרה בכוונות קבוצה על-מנת להגן על נסיו החינויים ביותר, גם ללא כל התרעה מוקדמת.

ד.2. כיבוש כויהת על-ידי עיראק ב-1990

בראשית אוגוסט 1990, כאשר עיראק כבשה את כויהת, הפתיע הכנובוז הזה גם את ארצות-הברית. גם במקרה זה את האשם במודיעין. המודיעין תירץ את כישלונו לחזות את פעולותיו של סאדם חוסיין ולהתריע עליהן בקשימים שיש למודיעין לפעול במשטרים טוטליטריים, כמו המשטר בעיראק. ספק אם כוונתו של סאדם חוסיין היו ברורות לו עצמו שעיה שתקף את כויהת. לא ברור כלל מה היה ההיגיון בהחלתו לכובש את כויהת ולא להסתפק בשדות הנפט של רומיילה, או מדוע עצר בכויהת ולא כבש את שדות הנפט הבלתי מוגנים של סעודיה (Friedman, 1991).

על-פי דרך החשיבה הקלואטיבית, היה הקברניט האמריקני מונע את חוסר האונים שיצרה ההפעה, שחולל סאדם חוסיין, אם בתום מלחמת איראן-עיראק היה מבצע הערכת מצב-קברניטית כזו:

א. שדות הנפט במפרץ הפרסי חינויים ביותר לקיום המשק המערבי; 70% מצורכת הדלק שלו מקורם במפרץ הפרסי.

ב. הפסיקת אספקת הנפט ב-1973, בעקבות החרם הערבי, פגעה קשות בכלכלה המערב עד כדי שיתוקה לזמן מה. לכן, המפרץ הוא שטח חוני בערך השטחים החינויים הגלובאלים, ובגלל אינטראנס מערבי, האמריקנים מחווים באבטחתו.

ג. לעיראים יש תכויות לבולות על שדות הנפט של כויהת ויכולת צבאית למשן. יכולות זו התחזקה עם הניסיון שכרצה עיראק במלחמה עם איראן. והיא התגברה ככל שהתקדים שיקומו של הצבא העיראקי לאחר המלחמה עם איראן.

ד. סאדם חוסיין, כשליט רודני שמדינתו חסירה במלים ומעצורים שמקנה משטר דמוקרטי, יכול להשולט על כויהת כדי למלא את תכויותיו, ללא כל התרעה וסימנים מוקדמים.

ה. לארצות-הברית אין במפרץ הפרסי ובקרבתו כוח צבאי סביר שיכול להגן על האינטראנסים האמריקניים, אם ינסה סאדם חוסיין למשב כוחות תכויותיו.

ו. בغالל כל זאת, חינויו חזק את המפרץ בכוח הולם, כמו מה ליום פוטנציאלי.

ז. אילוצי ס"כ ותקציב. תגבור הכוחות הצבאים במפרץ יעשה על חשבון

מצומם משאבים צבאים במקומות אחרים בעולם. דבר זה מחייב את הקברניט לבחן מחדש את סדר העדיפויות של הנזונות החיוונית להגנת העולם מבחינה של ארצות-הברית.

לנוכח מצבה של ברית ורשה, אפשר היה ב-1989–1990 לתגבר את המפרץ הכספי על-ידי דילול כוחות באירופה ותוספת קטנה של כוחות מקומיות אחרות. חיזוק מוקדם של נזונות התורפה במפרץ הפרסי, ביוזמת ארצות-הברית, לא היה מונע את ההפתעה שחוללה עיראק, אך אין ספק שהיא מנטראלת חוסר האונים שלאלו נקלעו האמריקנים, כאשר נבצר מהם להגן מיד על האינטראסים שלהם במפרץ. יתרון, שצעד מוקדם כזה היה אף מرتיע את סאדם חוסיין מלפלוש לכוכוית. אך כאן המקום להציג שהרתעה, כמו כוונות, היא עניין תודעתה השיך גם הוא לרשوت היחיד והידוע אך ורק לו. לבן, כשם שאין לבסס את הכוונות על ניחוש הכוונות של הצד השני, כך גם אין לבسطה, כפי שאירע אוקטובר 1973 למדים, גם על הערכה של מידת הרתעתו.

ד.3. הפיכת הנפל נגד גורבצ'וב באוגוסט 1991

ההפיכה הימנית בברית-המוסדות באוגוסט 1991, נחשבה ככישלון צורב נוסף של המודיעין האמריקני. היה מי שהשווה אותה לכישלונות הגدولים האחרים של המודיעין בהיסטוריה, ובهم פלישת הגרמנים לברית-המוסדות ביוני 1941; התקפת היפאנים על פרל הארבור בדצמבר 1941; והתקפת העربים על ישראל באוקטובר 1973. כמו במקרים אלה, גם נסיוון הדחתו של גורבצ'וב מהשלטון במקביל החולות בארכזות-הברית, ובעולם כולו, לא רק להפתעה במוסקווה גרם לממשל החלתו בארכזות-הברית, ובעולם כולו, לא רק להפתעה מוחלתת כי אם לחוסר אונים, משום שלא הייתה להם יכולת להשפיע מיד על ההתרחשויות, שהיו להן השלכות אסטרטגיות דרמטיות על ארצות-הברית ועל העולם כולו.

כדי לנגן את המודיעין, סופר כי ברנט סקוורופט, היועץ לביטחון לאומי של נשיא ארצות-הברית, הודה כי שמע לראשונה על ההפיכה מכלי התקשות ("הארץ", אוגוסט 1991). נשיא בוש סיפר כי שמע את הידיעה לראשונה במקלט הרדיו הביתי שלו, בבוקר ההפיכה.

סיבת ההפתעה האסטרטגית שנגresa לארצות-הברית וחוסר האונים שלה עקב התמוטתו של גורבצ'וב, נמצאת בדברים שאמר סקוורופט אחרי נסיוון ההפיכה: "זה חודשים היו לנו מודיעים לסכנה שנורבצ'וב עלול להיות מודח, אבל

לא חזינו את הדרך ואת המועד שזה יקרה" ("הארץ", אוגוסט, 1991). אף שהיה מודע לאפשרות הדחתו של גורבצ'וב, ציפה נשיא ארצות-הברית שהמודיעין יחזה הן את ההדחה והן את המועד שבו היא תתרחש. כל זאת, במקום ליזום פעולה למניעת ההדחה, או לכל לפחות להיערכ לקרה תוצאות אפשריות שלה.

אפשר היה למנוע את ההפתעה ואת תוצאותיה, לו נשיא ארצות-הברית היה נערך מראש לאפשרות נפילתו של גורבצ'וב על סמך מידע כללי מוקדם שהיה לו

על המצב, ולאור הערכת מצב-קוברגנטית כדוגמת זו:

א. לבירת-המועצות יש פוטנציאל גרעיני (AMPLEICH ומומחים) היכול לאיים על ארצות-הברית ועל העולם כולו, אם היא תabd את השליטה עליו.

ב. שלטון מרכזי חזק בכירית-המועצות היוני לשם הבחתה שליטה מרכזית על הפוטנציאל הזה.

ג. לארצות-הברית יש אפוא אינטנס שתשמר היציבות בכירית-המועצות, ויישמר מעמדו של גורבצ'וב כמנהיג ליברלי.

ד. על מעמדו של גורבצ'וב מאימת תסיסה חריפה שמוקדיה העיקריים הם ריביות אתניות ולאומיות ומחסור במזון.

ה. את בעיית המחסור במזון, המאיימת על שלטונו של גורבצ'וב, ניתן לנטרל במהירות יחסית בהשוואה לארגוני האחרים: יווזה אמריקנית להספקת מזון הייתה יכולה להפחית את התסיסה, ולהזק את מעמדו של גורבצ'וב.

יש לציין, שכאשר עלה ליצין לשולטן בכירית-המועצות, הפעילה ארצות-הברית בסיווע מדינות המערב, ובכת מזון אוויזית כדי להזק את מעמדו, כי גם על שלטונו אימאה התסיסה שייצר המחסור במזון. ראוי להזכיר גם את מזיך המדינה, ג'יימס בייקר, שנאלץ לכתת את דגליו לפניות נידחות של האימפריה המתפוררת לאחר סילוקו של גורבצ'וב, כדי "לשימים יד" על מדיניות שעסקו בפיתוח גרעיני, ולאמוד את היקף המשאבים הגרעיניים שבידי הרפובליקות החדשנות.

בגלל האינטרסים האמריקניים בכירית-המועצות, הייתה קיימת ההנחה, שכירית-המועצות חלה יותר בראשותו של גורבצ'וב עדיפה על המצב המסתוכן שנוצר בעת נסין ההדחה שלו, והוא שזכה להנחות את הממשל האמריקני בצדדיו לפני נסיוון ההפיקה. אלמלא הטילה ארצות-הברית את כל י�בה על ההترةה המודיעינית, יתכן והייתה יכולה לשלוט שליטה מסוימת באירופה. אפשר שהמערכות כזאת הייתה מונעת, או לכל לפחות מעכבות, את נפילת

גורוכזוב, וארצות הברית לא הייתה נקלעת למצב מסוכן שאין לה עליו השפעה.

ה. השוואה בין שתי הגישות לשאלת ההתמודדות עם הפתעה אסטרטגית הצד השווה בשתי הגישות, שדרנו בהן לעיל, הוא שתיהן רזאות בהפתעה מצב תודעתי מסוכן, שנועד להוציא את המופתע מאיזון ולכн על הקרבן הפורטניציאלי להיערך מראש לניטולו. ההבדלים בגישות ניכרים בעיקר בעניינים הבאים:

ה.1. ההתמודדות עם הפתעה הגישה הרווחת במחקר חותרת לביטול הפתעה, ולכн היא מדגישה את החשיבות שיש להשגת התרבות מודיעינית מוקדמת על כוונות היריב, כדי לצלם את הפערים ביחסיו הכוח.

הגישה הקלאסית משלימה עם האפשרות שתיתכן הפתעה מצד היריב. אך היא מדגישה כי אפשר למצמצם את השפעותיה, אפילו אם תחולל באורח בלתי נמנע, וזאת באמצעות היררכיות מוקדמת הבאה להגן ב"תחבולה" על אינטנסיב חיוניים, ללא קשר לכוונות היריב. אינטנסיבים בעלי חשיבות גבוהה מחזקים באופן קבוע. אחרים מחזקים לפי סדר חשיבותם, ולפי קצב הצבירותו של מידע הנוגע לפעולות האויב ולהיקף המשאבים שניתן להشكיע.

ה.2. מעד המודיעין הגישה הרווחת במחקר מדגישה כי המודיעין הוא שאחראי על התרבות, וכי הביטחון הלאומי מבוסס במידה רבה על התרבות זאת. המודיעין הופך בהכרח ל"מערך הלאומי", אף שהערכה שהוא מבצע היא הערכה מודיעינית בלבד, וחילקים ממנה הם, למעשה, ניחוש של כוונות האויב. ואילו אחריותו של הקברניט הן להערכת המצב הלאומי הכללי, והן לנקיית צעדים שנוצעו לקדם הפתעות, היא אחריות מעוממת בלבד. לכן, כאשר מתרחשות הפתעות, הופך המודיעין לאשם העיקרי בכישלון, שעוה שהקברניט רוחץ בנקיון כפוי.

הגישה הקלאסית רואה בקברניט את האחראי העיקרי להערכתה שתקדם הפתעות אפשריות. הקברניט הוא שcharיך לעשות הערכה כוללת של המצב, ואילו המודיעין צריך שימקם את עצמו באיסוף מידע עובדתי ובמידע שנוגע לכוונות בסיסיות בלבד, כגון, הכוונה הכללית (למעשה, היכולת) לבצע מבצעי איגוף.

עומקים, כוונה שעליה ניתן למלוד מרכש מוגבר של ציוד אובייקטיבי המיועד לכך.

ה.3. פגיעות להונאה אסטרטגיית
הגישה הרווחת במחקר מקנה חשיבות רבה לבחינת הכוונות של היריב, ולכון תגרום ההונאה האסטרטגיית לפגיעה נוספת רכה יותר של הקרבן.
הגישה הקלאסית מוריידה את רמת הפגיעה הנגרמת מההונאה האסטרטגיית.

ה.4. השפעת המשטר הפוליטי של תוקפן
בגישה הרווחת במחקר, יש למשטר הפוליטי של תוקפן פוטנציאלי משקל גובה. משטר טוטליטרי מציב קושי לחזות את התנהגות הצד השני ולהעיר את כוונותיו.
בגישה הקלאסית, בגלל החשיבות המועטה הניתנת לכוונות היריב השני, גם סוג המשטר המדייני שלו איןנו משפייע השפעה אקוטית על ההתמודדות עם הפתעות אסטרטגיות.

אם הגישה הקלאסית מספקת כלים יעילים להתמודדות עם אי-ודאות אסטרטגית, נשאלת השאלה מדוע היא נזנחה מזו ראשית המאה העשרים. התשובה לשאלת היא עניין לדיוון נפרד.

הקשר בין תפיסתו של המנהיג את התפקיד לאומי של ארצו ובין מדיניות החוץ שלה

אורלי ורד

(כלת פרט כרמוון 1994)

לעתים מזומנים אפשר לשמו מדינאים המסבירים את מדיניות החוץ של ארצו ב邏וגים המתארים את התפקיד שהוא ממלא או דואיה למלא על-פי השקפתם. כאשר מדינאי מסוים בוחן את מדיניות החוץ של ארצו ושואל מהו תפקידו שיש לה, או מהו תפקיד הרואוי לה במדיניות הבינלאומית, הוא כבר מייחד לה בעניין רוחו אפיונים מסוימים ודרך פועלה מסוימות בהתאם לתפיסתו הוא את תפקידו בזירה הבינלאומית. כך, למשל, מנהיגי מצרים מבקשים למלא את תפקיד המתווך במגוים שבין ישראל לבין טוריה; רוסיה תובעת לעצמה תפקיד ברפובליקות הסובייטיות לשעבר; ובארצות-הברית מתנהל ויכוח באשר לתקיף הרואוי לארצות-הברית כמעצמת עליינן שאחרי המלחמה הקרה.

בתפיסתו של המנהיג את תפקידו הלאומי של ארצו יש גם רעיונות כללים על דפוסי ההתנהגות המתאימים למדינתו במדיניות העולמית. ההסבר להשפעה שיש לתפיסה זו על מדיניות החוץ נעה בשני עניינים עיקריים:ראשית, הגישה, המזהה מדיניות מסוימת עם תפקיד מסויים, מסיעת למשמעות המדיניות לננות את מדיניהם במימה הסוערים של המדיניות הבינלאומית. הדרך זו את עוזרת להם בעיבוד המידע הרב שזורם אליהם מחסיבתה החיצונית, ובהתמודדות עם אי-יהודים והכויות המורכבות שמצויה הזירה הבינלאומית. האנלוגיה בין הזירה הבינלאומית לבין מזוהה שבו לכל שהקן יש תפקיד אופי מוגדר, מסיעת להבין את פעולתן של הדמויות הפועלות ומסיעת לצפות את ההתנהגותן. הדרך זו אתאפשרה ניסוח ברור של הציפיות שיש למנהיגים מדינתם, והיא מכניסה יסוד של ודאות במערכות היחסים שיש למדינה עם מדינות אחרות.

שנית, תפיסתו של המנהיג את תפקידו הלאומי היא, למעשה, "דימוי עצמי" אידיאלי של המדינה בעיניו. זהו הכללי שבו משתמשים המנהיגים כדי לייחד את מדינתם מיתר המדינות במערכות הבינלאומית. (לדוגמה: בשנות ה-60 ראתה סין את עצמה כמדינה סוציאיליסטית הנושאת את דגל המהפכה העולמית. סין ביקשה

לשווות לעצמה דימויו מיוחד המבדיל אותה מדיניות סוציאליסטיות אחרות, ובעיקר מברית-המוסצות לשעבר, שאיתה היה לה סכטך חריף. סין בנתה את הדימוי שלה גם באמצעות אימוץ החקיקת של תומכת תקיפה במאבקים לשחרור לאומי בעולם השלישי). באמצעות הפעולות במערכת הבינלאומית ממשתת הדרינה הולכה למעשה את "הדמיי העצמי" האידיאלי שלה. במלים אחרות, "התנהוגותה" של המדינה בזירה הבינלאומית מעניקה לגיטימציה ל"דמיי העצמי" האידיאלי שלה ומחזקת אותו.

ניתן לומר אףוא כי הבנת התפיסה של המנהיגים באשר לתקיקד של מדינתם בזירה הבינלאומית יכולה לספק לנו רמזים חשובים על המוטיבציה לפעולותיה של מדינתם כלפי הסביבה החיצונית. (לדוגמא: באמצעות הסיווע שהגישה ישראל לנפגעים בארכניה וברואנדה, היא בקישה לחזק את הדימוי שלה כמדינה הומניטרית ושוחררת שלום בעניינים העולמיים וגם לזכות בהסתמך לכך. דוגמה אחרת היא רצונה של רוסיה להוכיח כי היא עדין עצמה בעלת השפעה גלובלית, שאיאפשר להתעלם ממנה – וזה המneau העיקרי לפועלותיה של רוסיה בஸרביה בbosניה).

שאלה אחרת היא מדוע מנהיג מסוים מאמין לו תפיסה כזו ואחרת באשר לתקיקד שמדינה צריכה למלא בזירה הבינלאומית. בתשובה לשאלה ניתן להצביע על שני מקורות עיקריים שעליהם נשענת תפיסתו זו של המנהיג: האחד הוא המקור הלאומי-תרבותתי, למשל, אותן גישות ואמונות המשותפות למערכת הלאומית-תרבותית שמנה בא המנהיג. (לדוגמא: כל מנהיגי ישראל מאז הקמתה תפסו את החקיקת של מדינת ישראל כבית לעם היהודי. זהו ביטוי לשורשים תרבותיים חזקים). המקור השני הוא המערכת הבינלאומית: המדיניות אין-פועלות בחול ריק, אלא מתוך אינטראקטיה עם מדינות אחרות, עם שחknim אחרים. עיצוב תפיסתו של המנהיג מושפעת גם מהציפיות שמשדרים השחקנים מהמדינה האחרת. דוגמה לכך היא מעורבותה של ארצות-הברית בויאטנם בשנות ה-60: במדיניותה בויאטנם ל淮南子 ארצת-הברית בחשבון גם את הציפיות שהיו למדינות האחרות ממנה, בתפקידו כנציגת העולם החופשי.

נסכם ונאמר כי תפיסתו של המנהיג באשר לתקיקד של מדינתו היא אףוא כלל רעיון נקי על הפעולות המתאימות למדינה בפוליטיקה הבינלאומית. מקור רעיון נקי זה מהמאפיינים הלאומיים של מדינתו, כגון התרבויות הלאומית, והן מציפיותיהם של השחקנים האחרים בזירה הבינלאומית באשר

לתקינה של מדינתו. התפיסה שמכבש המנהיג באשר לתקין של מדינתו, מסיימת לו להבין את המיציאות הבינלאומית המורכבת שבה הוא פועל, והוא גם ביטוי לדימוי העצמי האידיאלי של מדינתו, כפי שהוא רואה אותה. לכן, הבנה טוביה של התפיסה הזאת של המנהיג עשויה להאיר עוד פן בפעולותן של המדינות בזירה הבינלאומית, וכן להשביר את המוטיבציה העומדת מאחוריו הפעולות הזאת.

הזוכים בפרס ע"ש דוד (דודיק) כרמן בשנים 1973-1993

- 1973 - יעקב ורצברגר**
 סיים את לימודיו לתואר השלישי בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית בירושלים ב-1979. משנה זו ועד היום הוא מרצה בחוג זהה. 1980-1981: מרצה אורח באוניברסיטת מקגיל במונטריאול, קנדה. 1983: עמית מחקר במכון ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה ברקלי קליפורניה. 1984-1988: עמית מחקר ב-East-West Center ההנוללו. 1989: עמית מחקר ב-Socio Study and Conference Center Bellogio, בבלגיה, איטליה. 1990-1991: עמית מחקר ב-East-West Center ההנוללו. היום הוא פרופסור מן המניין באוניברסיטה העברית. **1974 - יוסף לפיד**
 היום הוא מרצה באוניברסיטת ניו-מקסיקו.
- 1975 - שרון סופר**
 בעת קבלת הפרס היה תלמיד החוג ליחסים בינלאומיים וצוער במשרד החוץ. כיום משמש כראש המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דיוויס.
- 1976 - עמירם ניר זיל**
 היה יועץ ראש-הממשלה לענייני טרור ב-1985. בדצמבר 1988 נספה בתאונת מטוס בדרכו אמריקה כאשר היה שם בענייני עסקים.

- 1977 - מתי שטיינברג**
היום הוא חוקר את הסכסוך הישראלי-פלסטיני
ומפרשם מאמריים בנושא.
- 1978 - גבrialah היכל**
את לימודי התואר השלישי עשתה בארצות הברית
ונושא התזה היה "קבלה החלטות בשעת מלחמה
במלחמת קוריאה וביום הכיפורים". כיום היא
במעמד של עמית מחקר במכון טרומן
באוניברסיטה העברית, ומחקרה עוסק ביחסים צבאיים
ומדיניים אמריקה הלטינית.
- 1979 - ראוודור מנור**
סיים את התואר השלישי בחוג ליחסים
בינלאומיים באוניברסיטה העברית, ב-1981.
ב-1984 סיים את הפוקולטה למשפטים וקיבל
רישיון לעבוד כעורך דין. היום הוא חבר מחקר
בדרגת מרצה במכון אבן, באוניברסיטה העברית.
- 1980 - שמואל גורדון**
שירת 27 שנים בצה"ל בטיס קרב ומפקץ יחידות
מבצעיות, והשתחרר בדרגת אל"ם. ב-1992 כתב
את התזה לתואר השלישי בנושא "מחקר
התפתחות הטכנולוגית והكونספוטואלית במדינת
ישראל". היום הוא יועץ לעשיית הביטחון
ולקחילתי הביטחון בנושאים, כגון, מערכות נשק,
מערכות ארגניות, ניתוח עסקים וקבלת החלטות.
כתב את הספרים עימות באויר, בהוצאת ספריית
מערכות; לקחי מלחמת המפרץ, בהוצאת ספריית
פועלים.
- 1981 - טוביה בן משה**
סיים את לימודי לתואר השלישי בחוג ליחסים
בינלאומיים, באוניברסיטה העברית, ב-1987.
היום הוא מרצה לאסטרטגיה ויחסים בינלאומיים
במחלקה למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה. כתב

את הספר *Churchill: Strategy and History* שהופיע בארץ-הברית ובאנגליה וזכה לביקורות אוודות.

היום הוא מרצה במלחת רמת-גן ובאוניברסיטת הפתוחה.

סיים את לימודיו לתואר שלישי במדע המדינה באוניברסיטת סטנפורד, קליפורניה ב-1990.

היום הוא מרצה במחלקה למדע המדינה באוניברסיטת חיפה. כתב את הספר: *The Best of Enemies: Israel and Transjordan in the War of 1948*, וספר אחר שלו בשם: *Intelligence Intervention in the Politics of Democratic States: the USA, Britain and Israel* עומד להתפרסם בקרוב.

שווה היום בארץ-הברית.

סיים את לימודיו לתואר שלישי בחוג למזרח התיכון ולימודי האסלאם באוניברסיטה העברית ב-1992. היום הוא מרצה במחלקות למדע המדינה באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת בר-אילן.

סיים את לימודי התואר השלישי בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית בשנת 1992. היום הוא מרצה בחוג זהה.

השתחרר מהצבא בדרגת אל"ם לאחר שירות ממושך. היה יועץ רה"מ לענייני ערבים בשנים 1988-1993. היום הוא מזTHON, ומחקרים עוסקים בנושאים הטרור והמאבק בו.

1982 - מאיר שטייגלייך

1983 - אורן בר-יוסף

1984 - יעקב טיגל

1985 - מנחם קלין

1986 - אבי סגל

1987 - יגאל כרמון

1988 - מנהטן הופנווג

בוגר הפקולטה למשפטים (1984), עורך דין וחבר לשכת עורכי הדין בישראל. סיים את לימודי לתואר שלישי במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית ב-1990, והיום הוא מרצה במחלקה זו. פרסם שלושה ספרים בנושאים של חוק וביטחון במשטרים דמוקרטיים; מימון מפלגות ומערכות בחירות; משפט חוקתי. ספרו *Law, Democracy and National Security* עומד להתפרסם בימים הקרובים.

1989 - אבי קובר

סיים את לימודי לתואר השלישי בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית ב-1992. היום הוא שוהה בפוסט-דוקטורט באוניברסיטה של שיקגו. בעבר ערך כמה ספרים שעסקו בסכוז' הערבי-ישראלי. ספרו הכרעה - הכרעה צבאית במלחמות ישראל ערבית 1948-1982 עומד להתפרסם בקרוב.

1990 - מיכה בר

תלמיד לתואר שלישי בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית. התזה שלו היא בנושא "שיתוף פעולה אגני היקוות של נחרות בינלאומיים: תפקידם של נורמות וככלים". היום הוא יועץ במשרד הביטחון ומנהה באוניברסיטה הפתוחה. כתב את הספר: קוויים אדומים באסטרטגיית ההרעתה של ישראל, בהזאת מערכות.

1991 - משה אבלו

תלמיד לתואר שלישי בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית. נושא התזה שלו: "שינויים כיוון במדיניות החוץ: תפקידו של המנהיג והשפעת מאפייניו האישיים". הוא מרצה במכינה

הקדס-אקדמאית של מכללת לוינסקי בתל-אביב
וממש כמצויר האגודה הישראלית למדע המדינה.

תלמיד לתואר שלישי בחוג ליחסים בינלאומיים
באוניברסיטה העברית, ואיש אמ"ן בהווה.

תלמיד לתואר שלישי בחוג ליחסים בינלאומיים
באוניברסיטה העברית. התזה שלה היא בנושא:
"דפוסי היחסים בין מעצמות מדיניות קטנות
בפוליטיקה הבינלאומית: טיפולוגיה והסביר".

1992 - שמעון ארץ

1993 - קורינה כגן

